

Bostadsutskottets betänkande

1986/87:9

om vissa frågor avseende naturresurslagen m. m.

BoU
1986/87:9

Sammanfattning

I betänkandet behandlas nio motioner. I de flesta av dem begärs ändringar i den av riksdagen i november 1986 antagna lagen om hushållning med naturresurser m. m. (NRL). I flera av motionerna tas upp frågor om att ytterligare vattenområden och älvsträckor skall omfattas av NRL och därmed undantas från utbyggnad. Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till bl. a. ovannämnda beslut. Dock föreslår utskottet att NRL ändras så att Strängsforsen i Klarälven undantas från utbyggnad.

I vissa andra motioner tas upp frågan om mineralutvinning och prospektering m. m. i de obrutna fjällområdena. Även dessa motioner avstyrks med hänvisning till tidigare ställningstaganden.

Slutligen behandlas en motion om att regeringen skall ta initiativ syftande till en miljö- och bebyggelseplan för Skåne. Motionen avstyrks med hänvisning till att planfrågor närmast är kommunala frågor.

Reservationer har avgivits av (fp), (c) och (vpk) om att ytterligare älvsträckor skall ingå i NRL. I en reservation (s) föreslås att Råne älv inte skall ingå i NRL. I en annan reservation (m) föreslås att Strängsforsen inte skall ingå i NRL.

I reservationer (fp) och (vpk) yrkas bifall till motioner om de obrutna fjällområdena resp. om en miljö- och bebyggelseplan för Skåne.

I ett särskilt yttrande (m) behandlas bl. a. de s. k. huvudälvarna.

Motionerna m. m.

I detta betänkande behandlas de under allmänna motionstiden 1987 väckta motionerna 1986/87:

Bo501 av Carl Bildt m. fl. (m) vari – med hänvisning till motion 1986/87:Jo704 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vattenkraftsutbyggnaden,

Bo502 av Bruno Poromaa och Roland Brännström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om villkoren för en aktivare prospektering inom de obrutna fjällområdena.

Bo506 av Hans Lindblad och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i naturresurslagen att Voxnan i hela dess sträckning mellan Siksjön och Vallhaga skyddas.

Bo512 av Leif Marklund och Bruno Poromaa (s) vari yrkas att riksdagen beslutar om ändring av naturresurslagen så att Råne älv kommer att ingå i vattenkraftsplanen och ej omfattas av lagens 3 kap. 6 §,

Bo513 av Bo Finnkvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Strängsforsen i Klarälven bör undantas från utbyggnad,

Bo517 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – med hänvisning till motion 1986/87:Jo803 – såvitt nu är i fråga yrkas

4. att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om hushållning med naturresurser m. m. att mineralutvinning inte skall kunna komma till stånd i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att någon ytterligare vattenkraftsutbyggnad utöver den produktionsnivå, ca 66 TWh, som riksdagen tidigare uttalat sig för inte skall ske,

6. att riksdagen beslutar om sådan ändring av lagen om hushållning med naturresurser m. m. att Emån, Voxnan uppströms Edsbyn, Härkan, Ammerån, Gide älv uppströms Björnfallet, Strängsforsen, Edänge, Meåforsen, Klippen och Luleälven sträckan mellan Vietas och St. Lulevattnet skyddas,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning av formerna för avsättande av de fyra orörda huvudälvarna och ytterligare några särskilt värdefulla älvar som nationalälvar,

Bo521 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att de vattenområden vari vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål enligt 3 kap. 6 § inte får utföras skall utvidgas med i motionen angivna sju områden (dessa områden är Ammerån och Härkan, Edänge, Voxnan uppströms Edsbyn, Emån, Jaurekaska och Strängsforsen),

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att förslag skall föreläggas riksdagen där i motionen angivna tio vattenområden och älvsträckor ingår i NRL (dessa vattenområden och älvsträckor är Gideälven uppströms Björnfallet, Meåforsen, Klippen, Västerdalälven uppströms Hummelforsen, Österdalälven mellan Väsa och Åsen, Klarälven [Femtån–Varån], Hinnsjöån, Manglidsälven, Sörkvarnsforsen och Härjeån uppströms Lillhärdal),

Bo523 av Jörn Svensson (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär initiativ syftande till en samlad miljö- och bebyggelseplan för Skåne med de mål som anges i motionen,

Bo524 av Karl Erik Olsson m. fl. (c) vari – med hänvisning till motion 1986/87:Jo837 – yrkas att riksdagen beslutar att för all framtid undanta de fyra outbyggda Norrlandsälvarna från vattenkraftsutbyggnad.

Representanter för Uddeholm Kraft AB och Föreningen Rädda Klarälven har införd utskottet lämnat synpunkter på projektet Strängsforsen i Klarälven.

Inledning

I november 1986 beslöt riksdagen anta en lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL). Lagen träder i kraft den 1 juli 1987. Bestämmelserna i NRL syftar till att främja en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Lagens grundläggande hushållningsbestämmelser (2 kap.) samt de särskilda hushållningsbestämmelserna för vissa områden i landet (3 kap.) skall tillämpas vid beslut enligt bl. a. plan- och bygglagen (PBL), vattenlagen (VL) och naturvårdslagen (NVL). NRL ersätter bl. a. de verksamhetsanknutna och de geografiska riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen samt 136 a § byggnadslagen om regeringsprövning av vissa industrianläggningar.

I NRL anges bl. a. (3 kap. 6 §) att vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte får utföras i vissa i lagen angivna vattenområden och älvsträckor.

Bestämmelser i NRL finns också om att inom områden som är av riksintresse exploatering i princip endast får komma till stånd om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Exploatering får heller inte komma till stånd om hinder möter enligt vissa i lagen närmare angivna grunder. Dock utgör bestämmelserna inte – om särskilda skäl finns – hinder för utvinning av mineralråvaror.

I detta betänkande behandlas motionsyrkanden i vilka föreslås förändringar i NRL så att ytterligare vattenområden och älvsträckor skyddas. Vidare föreslås ett riksdagens beslut om vattenkraftens andel av energiproduktionen samt att bl. a. de fyra huvudälvarna, Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven, skall förklaras vara nationalälvar. I en motion föreslås att Råne älv inte skall ingå i NRL.

Två motionsyrkanden om prospektering och mineralutvinning i de obrutna fjällområdena behandlas också i betänkandet liksom en motion i vilken henställs om regeringsinitiativ som syftar till en samlad miljö- och bebyggelseplan för Skåne.

Vattenområden och älvsträckor m. m.

De flesta av de motionsyrkanden som behandlas i detta avsnitt hade utskottet att ta ställning till vid sin behandling av förslaget till NRL hösten 1986.

Så är fallet med yrkande 5 i folkpartiets partimotion Bo517. Motionärerna föreslår riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna att någon ytterligare vattenkraftsuthyggnad utöver den produktionsnivå om ca 66 terawattimmar (TWh) som riksdagen uttalat sig för inte skall ske.

Vid behandling av motsvarande yrkande år 1986 anförde utskottet (BoU 1986/87:3 s. 31) efter hänvisning till ett ställningstagande år 1985 (BoU 1984/85:5 y) att det slagits fast att *vattenkraftens roll i energibalansen* skulle vara av den omfattningen att det var möjligt att uppnå en vattenkraftsproduktion om 66 TWh/år år 1990. Utskottet anförde vidare att energipolitiken

skall föras med fasthet och konsekvens. Enligt utskottets mening var det inte lämpligt eller erforderligt att ge regeringen till känna vad i motionen förordats om vattenkraftens roll i energibalansen på lång sikt.

Med hänvisning till det anförda avstyrkte utskottet motionen som avslogs av riksdagen.

Utskottets uppfattning från hösten 1986 står fast. Folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 5 avstyrks sålunda.

I moderata samlingspartiets partimotion Bo501 föreslås, med hänvisning till motion Jo704, ett riksdagens tillkännagivande om vattenkraftsutbyggnaden av innebörden att de orörda huvudälvarna inte bör byggas ut samt att utbyggnaden främst bör inriktas på ombyggnad och effektivisering av befintliga anläggningar.

De fyra huvudälvarna tas upp i ytterligare två motioner. I folkpartiets partimotion Bo517 hemställs i yrkande 7 att riksdagen som sin mening ger till känna vad i motion Jo803 anförts om utredning om att förklara de fyra huvudälvarna samt bl. a. Byskeälven och Råneälven som nationalälvar. Därigenom skulle enligt motionärerna dessa älvar få ett förstärkt skydd. I motion Bo524 (c) framställs ett yrkande om att huvudälvarna skall förklaras som nationalälvar.

Utskottet behandlar först moderata samlingspartiets partimotion Bo501 om *principerna för vattenkraftsutbyggnaden*. Riksdagen tog år 1984 (BoU 1983/84:30) ställning till omfattningen och inriktningen av en plan för vattenkraftsutbyggnad. I riksdagens beslut år 1986 om en NRL har sedermera, som framgått ovan, angivits att i vissa i lagen uppräknade vattenområden och älvsträckor vattenkraftverk m. m. inte får utföras. Utbyggnad och ombyggnad av de ej undantagna älvsträckorna m. m. skall prövas i den ordning VL föreskriver. Det finns inte tillräcklig anledning för riksdagen att göra det i motionen förordade tillkännagivandet om vattenkraftsutbyggnadens huvudsakliga inriktning. Tidigare riksdagsbeslut i frågan bör inte ändras. Gällande prövningsordning samt vad i NRL angivits om skydd för vissa vattenområden och älvsträckor får vägleda den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften. Ett uttalande enligt förslaget i moderata samlingspartiets partimotion Bo501 skulle enligt utskottets mening inte tjäna något reellt syfte. Motionen avstyrks.

Inte heller finner utskottet anledning föreslå riksdagen att bifalla motionen såvitt anser ett *tillkännagivande om att de orörda huvudälvarna* inte skall byggas ut. Dessa omfattas av skyddet i NRL. Skall de byggas ut måste lagen ändras. Syftet med motionen i denna del får anses tillgodosett.

Vad härefter rör frågan om ett *förstärkt skydd för huvudälvarna m. fl.* finner utskottet inte tillräckliga skäl föreligga att föreslå regeringen ett tillkännagivande om att de inte skall byggas ut eller att utreda om dessa älvar skall förklaras som nationalälvar. Utskottet kan inte finna att en förklaring som nationalälvar skulle innebära väsentligt bättre skydd än det NRL erbjuder. Motionärernas motiv för sina yrkanden är för övrigt alltför opreciserade för att grunda en riksdagens begäran till regeringen. Om ytterligare omständigheter framkommer till stöd för motionärernas förslag finns anledning anta att frågan om att förklara vissa älvar för nationalälvar aktualiseras av regeringen utan någon riksdagens begäran därom. Med

hänvisning till vad nu anförts och till att NRL kommer att ge skydd åt de av motionärerna aktualiserade älvarna m. m. avstyrker utskottet bifall till folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 7 och motion Bo524 (c).

I fem motioner tas upp vissa vattenområden och älvsträckor. I fyra av motionerna föreslås att NRL skall utvidgas medan i den femte hemställs att en älv, Råne älv, ej skall omfattas av undantaget i NRL.

I motion Bo506 (fp) föreslås att Voxnan i hela dess sträckning mellan Siksjön och Vallhaga skall skyddas.

Strängsforsen i Klarälven aktualiseras i motion Bo513 (s). Enligt motionärerna bör älvsträckan omfattas av NRL.

I folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 6 begärs en ändring i NRL så att Emån, Voxnan uppströms, Edsbyn, Härkan, Ammerån, Gide älv uppströms Björnfallet, Strängsforsen, Edänge, Meåforsen, Klippen och Luleälven sträckan mellan Vietas och St. Lulevattnet skyddas.

Vänsterpartiet kommunisterna tar i sin partimotion Bo521 upp frågan om att ytterligare vattenområden och älvsträckor bör skyddas enligt NRL. I yrkande 1 begärs att lagen skall utvidgas till att omfatta även följande sju vattenområden nämligen Ammerån och Härkan i Indalsälven, Edänge i Mellanljusnan, Voxnan uppströms Edsbyn, Emån, Jaurekaska i Luleälven samt Strängsforsen i Klarälven. De nu uppräknade vattenområdena framstår enligt motionärerna som mera angelägna att bevara än andra. Bl. a. anges att vissa av områdena har stora ekologiska och/eller biologiska kvaliteter och förmåga att motstå försurning. I yrkande 2 i motionen föreslås ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om att följande tio vattenområden eller älvsträckor bör ingå i NRL: Gideälven uppströms Björnfallet, Meåforsen i Ångermanälven, Klippen i Umeälven, Västerdalälven uppströms Hummelforsen, Österdalälven mellan Väsa och Åsen, Klarälven sträckan Femtån-Vårån, Hinnsjöån, Manglidsälven, Sörkvarnsforsen i Kolbäcksån samt Härjeån uppströms Lillhärdal.

Som framgår av de nu redovisade yrkandena tas vissa vattenområden och älvsträckor upp i flera motioner.

Samtliga de av motionärerna aktualiserade vattenområdena och älvsträckorna behandlades av riksdagen hösten 1986. Dock har i de nu aktuella motionerna i undantagsfall vissa avgränsningar gjorts som inte helt stämmer överens med dem som gjordes i de tidigare behandlade motionerna. Riksdagen beslöt den 27 november 1986, dvs. för mindre än fem månader sedan, på förslag av bostadsutskottet att avslå motionsyrkanden om att NRL skulle utvidgas enligt vissa motionsförslag; förslag som alltså återigen aktualiseras. Utskottet vidhåller i allt väsentligt sina tidigare ställningstaganden.

Med det anförda avstyrker utskottet folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 6, vänsterpartiet kommunisternas partimotion Bo521 yrkande 1 och motion Bo506 (fp) om att ytterligare avsnitt av *Voxnan* skulle omfattas av NRL, partimotionerna såvitt nu är i fråga. Utskottet vill erinra om att riksdagen hösten 1986 med anledning av motioner (fp), (c) och (vpk) föreslog att Hylströmmen i Voxnan skulle ingå i NRL. Något ytterligare undantag beträffande Voxnan är utskottet således inte berett förorda.

Folkpartiets partimotion och vänsterpartiet kommunisternas partimotion

omfattar båda Emån samt Härkan och Ammerån i Indalsälven, Edänge i Mellanljusnan, Luleälven mellan Vietas och St. Lulevattnet (Jaurekaska), Gide älv uppströms Björnfallet, Meåforsen i Ångermanälven samt Klippen i Umeälven.

Vad beträffar *Härkan* och *Ammerån* i Indalsälven samt *Edänge* i Mellanljusnan prövades även dessa älvsträckor av utskottet och riksdagen hösten 1986. Då beslöt riksdagen att älvsträckorna ej skulle tas upp i NRL. Riksdagens beslut bör stå fast. De nu nämnda älvsträckorna bör inte ingå i NRL. Folkpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner Bo517 yrkande 6 resp. Bo521 yrkande 1 avstyrks, båda yrkandena såvitt nu är i fråga.

Även *Emån*, *Jaurekaska*, *Gide älv* uppströms Björnfallet, *Meåforsen* i Ångermanälven samt *Klippen* i Umeälven prövades av riksdagen i det ovan nämnda beslutet i november 1986. Riksdagen avlog då, på förslag av bostadsutskottet, motioner om att de nu uppräknade älvsträckorna och vattenområdena skulle ingå i NRL.

Utskottets ställningstagande står fast. Även beträffande dessa älvsträckor avstyrks sålunda partimotionerna från folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion föreslås, som framgått ovan, att även *Västerdalälven* uppströms Hummelforsen, *Österdalälven* mellan Väsa och Åsen, *Klarälven* sträckan Femtån-Värån, *Hinnsjöån*, *Manglidsälven*, *Sörkvarnsforsen* i Kolbäcksån och *Härjeån* uppströms Lillhärda skall ingå i NRL.

Även dessa vattenområden och älvsträckor prövades av utskottet och riksdagen år 1986. Då beslöt riksdagen att de inte skulle omfattas av NRL. Utskottet finner inte anledning föreslå riksdagen att ändra sitt ställningstagande. Vänsterpartiet kommunisternas partimotion Bo521 yrkande 2 avstyrks såvitt nu är i fråga.

I regeringens proposition till naturresurslag upptogs i *Råneälven* sträckan Rörån-Livasälven bland de vattenområden som föreslogs undantagna från vattenreglering m. m. Riksdagen beslöt emellertid bifalla motioner (c), (fp) och (vpk) om att hela Råneälven skulle omfattas av skyddet i NRL 3 kap. 6 §.

Statens vattenfallsverk gav i maj månad 1986 in en ansökan till vatten-domstolen om utbyggnad av Mårdsels kraftstation i Råne älv. Projektet beräknas ge 150 arbetstillfällen under en planerad utbyggnadstid om tre år. Ansökan återkallades av sökanden i december 1986.

I motion Bo512 (s) hemställs att riksdagen beslutar ändra sitt ställningstagande. Råneälven bör ej omfattas av NRL 3 kap. 6 §. Älven bör ingå i vattenkraftsplanen. Motionärerna erinrar om att riksdagen såväl 1984 som 1985 har beslutat att älven skulle ingå i planen. 1986 års riksdagsbeslut bör enligt motionärerna omprövas av flera skäl. Bl. a. anför motionärerna att det energitillskott som Råneälven skulle ge ej skall förringas. En utbyggnad skulle öka trovärdigheten i beslutet att avveckla kärnkraften. Vattenkraften måste anses vara den klart miljövänligaste energikällan och produktionskostnadmässigt den billigaste. Inverkan på miljön och djurarterna i älvdalen anges enligt nya rön ha visat sig betydligt mindre dramatiska än vad som ibland påståtts.

I den reservation till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:3 (s. 73) som bifölls av riksdagen och i vilken föreslogs att hela Råneälven skulle omfattas av NRL anfördes bl. a. att Råneälven i storleksordning är landets femte största inte utbyggda älv. Den är av stor betydelse för rekreation och friluftsliv inte bara för befolkningen i Norrbotten utan även utanför länet. Området i älvens närhet är i det närmaste helt oexploaterat. En utbyggnad av älven skulle drabba renskötseln hårt. Försurningen och urlakningen vid en utbyggnad skulle mycket menligt påverka den ej utbyggda älvsträckan och det omgivande landskapet. En utbyggnad skulle endast ge ett marginellt krafttillskott; i vattenkraftsberedningens förslag angivet till knappt 250 GWh/år.

Med hänvisning bl. a. till vad nu anförts beslöt riksdagen, som framgått ovan, att hela Råneälven skulle ingå i NRL.

Inte heller beträffande Råneälven bör riksdagens beslut ändras. Vad i motion Bo512 (s) anförts har således inte givit utskottet anledning att föreslå riksdagen att frånfalla sitt beslut i frågan i november 1986. Motionen avstyrks.

I de båda ovan behandlade partimotionerna (fp) och (vpk) samt i motion Bo513 (s) föreslås att *Strängsforsen i Klarälven* bör undantas från utbyggnad. I den sistnämnda motionen anfördes bl. a. att älvsträckan har stor betydelse för laxreproduktionen i Klarälven. Motionärerna anför att sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck genom NRL undantagits från vattenkraftsutbyggnad men att Strängsforsen lämnats utanför det skydd som NRL innebär. Opinionen mot en utbyggnad har enligt motionärerna tilltagit.

I proposition 1977/78:57 behandlades riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen (FRP) för vattendrag i norra Svealand och Norrland. Beträffande Klarälven beslöt riksdagen år 1977 (CU 1977/78:9) att sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck skulle omfattas av FRP-riktlinjerna. Därmed kom projektet Strängsforsen inte att omfattas av riktlinjerna men däremot projektet Klarabro. I propositionen behandlades ett utredningsförslag – Vattenkraft och miljö (SOU 1974:22). I utredningen angavs att energiproduktionen vid en utbyggnad skulle ge ett årligt energitillskott om drygt 200 GWh. I remissvar på utredningen ansåg bl. a. länsstyrelsen i Värmlands län, Torsby kommun, Svenska naturskyddsföreningen, fiskeristyrelsen, Friluftsförbundet att Strängsforsen och Klarabro inte borde byggas ut. Från fiskesynpunkt framhävdes älvens betydelse som reproduktionsområde för lax och öring. Torsby kommun ansåg att bevarandevärdena måste anses större än samhällsnyttan av en utbyggnad som menligt skulle påverka rekreativmöjligheterna. I remissvar på promemorian Förslag till lag om hushållning med naturresurser (Ds Bo 1984:3) har bl. a. länsstyrelsen och Torsby kommun vidhållit sin uppfattning.

En utbyggnad tillstyrks av Munkfors kommun och kraftindustrin inom Svenska kraftverksföreningen. Kraftindustrin anser att utredningen tagit alltför stor hänsyn till naturvård och rekreation. SMHI anser att en utbyggnad skulle få positiv inverkan på isdämningsförhållanden. Enligt Hagfors kommun bör i första hand Strängsforsen byggas ut medan Klarabro bör undantas.

Vänersborgs tingsrätt, vattendomstolen, har i maj 1979 med eget yttrande

hänskjutit frågan om tillåtligheten av Strängsforsens kraftverk till regeringens prövning. Vattendomstolen ansåg, med vissa förbehåll, företaget tillåtligt enligt 2 kap. 3 § första stycket i då gällande VL. Ärendet har ännu inte avgjorts av regeringen. Av sökanden i maj 1982 begärt anstånd har beviljats av regeringen.

Förutom år 1977 har riksdagen med anledning av motioner (s), (fp) och (vpk) behandlat frågan varje år under perioden 1980–1986 (CU 1979/80:32, CU 1980/81:31, CU 1981/82:33, CU 1982/83:11, BoU 1983/84:30, BoU 1984/85:25, BoU 1985/86:3). Utskottets majoritet har avstyrkt motionerna om att Strängsforsen skulle omfattas av FRP-riktlinjerna eller ingå i NRL. I reservationer (s) åren 1981 och 1982, av (vpk) åren 1983–1985 och av (fp) och (vpk) år 1986 har yrkats bifall till motionerna innebärande att Strängsforsen borde undantas från utbyggnad. Riksdagen har vid varje tillfälle beslutat enligt utskottsmajoritetens förslag.

Bostadsutskottet gör följande bedömning.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår att frågan om Strängsforsen vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. En omfattande minoritet i utskottet har ställt sig bakom motionsyrkanden om att Strängsforsen borde undantas från utbyggnad. Vänersborgs tingsrätt, vattendomstolen, har i maj 1979 med eget yttrande överlämnat ärendet till regeringen. Ärendet har, som framgått ovan, ännu inte avgjorts av regeringen.

Det finns enligt utskottets mening skäl för riksdagen att nu undanröja den ovisshet som onekligen finns om projektet bör förverkligas eller ej. Bl. a. genom att utskottet vid cirka tio tillfällen haft att behandla frågan har utskottet fått en så nyanserad bild av för- och nackdelar med att genomföra projektet som rimligen kan begäras. Bl. a. har motioner i ärendet, den ovannämnda utredningen, vattendomstolens yttrande till regeringen samt föredragningar inför utskottet bidragit till att öka kunskapen om projektet. Vid en bedömning av frågan måste stor hänsyn tas till regionala och lokala synpunkter. Såväl länsstyrelsen i Värmlands län som Torsby kommun har avstyrkt att projektet förverkligas.

Vad nu redovisats och vad tidigare anförts i frågan har sammantaget lett utskottet till uppfattningen att Strängsforsen bör undantas från utbyggnad och att riksdagen alltså bör besluta att den aktuella älvsträckan skall ingå i NRL. I Klarälven har sträckan mellan Kärrbackstrand och Edebäck tagits in i NRL. Därmed har projektet Klarabro undantagits från utbyggnad. I avsikt att undanta inte bara detta projekt utan också Strängsforsen bör avgränsningen göras så att sträckan mellan Höljes och Edebäck i Klarälven tas upp i 3 kap. 6 § NRL. Den nu förordade ändringen föreslås träda i kraft samtidigt med NRL i övrigt, dvs. den 1 juli 1987. Med det nu anförda har syftet med motion Bo513 (s) samt med folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 6 och vänsterpartiets partimotion Bo521 yrkande 1, partimotionerna såvitt nu är i fråga, tillgodosetts.

De obrutna fjällområdena

Enligt NRL skall mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan hindra eller

påtagligt försvåra utvinning av fyndigheterna. Ett särskilt skydd införs för områden som innehåller sådana fyndigheter m. m. som är av riksintresse (2 kap. 7 §).

I avsikt bl. a. att ange riktlinjer för markanvändningen i vissa fjällområden avgränsade riksdagen år 1977 (CU 1977/78:8) de s. k. obrutna fjällområdena. Bestämmelserna i NRL innebär att tung exploatering i princip inte får tillåtas inom områdena. Beträffande utvinning av mineral inom områdena kan dock sådan komma till stånd om särskilda skäl finns. I proposition 1985/86:3 anfördes (s. 103–104) att kunskaperna om mineralförekomster i dessa fjällområden är mycket ofullständiga. Skulle prospekteringsverksamhet visa att det finns fyndigheter som det är av stort samhällsintresse att bryta bör en utvinning kunna komma till stånd. Enligt NRL (4 kap. 4 §) görs denna tillåtlighetsprövning av regeringen.

I två motioner tas upp frågor som rör mineralutvinning. I folkpartiets partimotion 517 yrkande 4 hemställs att riksdagen beslutar om ändring i NRL så att mineralutvinning inte skall kunna komma till stånd i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag. Motionärerna hävdar att skyddet för fjällområdena inte hindrat vattenkraftsutbyggnad, vägdragningar och prospektering efter malm och mineraler. Det är, enligt motionärerna, nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mer varaktigt skydd mot exploatering.

I motion Bo502 (s) konstateras att prospektering kan bedrivas inom de obrutna fjällområdena men att begränsningarna i möjligheterna att bryta malm inom områdena gör att gruvföretagen inte är beredda att starta dyrbara prospekteringsprojekt inom områdena. Fynd som hittills gjorts tyder enligt motionärerna på att malmpotentialen inom de obrutna fjällområdena är stor. I motionens yrkande hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om villkoren för en aktivare prospektering inom områdena.

Utskottet vill anföra följande med anledning av folkpartiets partimotion.

I princip liknande yrkanden som det som nu förs fram i motionen hade utskottet att behandla hösten 1986 när utskottet tog ställning till NRL. Beträffande frågan om *mineralbrytning i de obrutna fjällområdena* erinrade utskottet då om 1977 års riksdagsbeslut rörande avgränsningen av områdena. I detta beslut anfördes bl. a. följande av civilutskottet.

De av bostadsministern förordade riktlinjerna utgår beträffande gruvdrift och annan mineralutvinning från den allmänna utgångspunkten att det är angeläget att utvecklingsmöjligheterna för vårt lands gruvnäring blir goda liksom att det inte kan uteslutas att starka önskemål om brytning kan komma att föras fram. En vägning mot bevarandebestämmelserna leder emellertid fram till slutsatsen att gruvdrift i områdena bör tillåtas endast om mycket starka samhällsintressen talar för detta. En från samhällets synpunkt mycket angelägen gruvdrift bör dock enligt bostadsministern tillåtas endast under den förutsättningen att brytningen kan genomföras på ett sådant sätt att områdets tillgänglighet inte ökar väsentligt och att skadan från naturvårdsynpunkt blir liten. Föreligger denna förutsättning bör enligt propositionen regeringen kunna ge tillstånd till gruvdrift.

Utskottet ansluter sig till det grundläggande innehållet i de i propositionen förordade riktlinjerna, dvs. att endast mycket starka samhällsintressen bör leda till att gruvarbete bör komma i fråga. Den förordade och preciserade förutsättningen att områdets tillgänglighet inte ökar väsentligt och att skadan från naturvårdssynpunkt blir liten kan emellertid knappast strikt hävdas mot de tyngst motiverade brytningsintressena. Konflikten får då lösas från fall till fall genom beslut, i regel vid prövning av fråga om gränsändring. Den restriktiva utgångspunkten bör slås fast för att inte grundläggande syften skall gå förlorade, men avvägningarna måste i praktisk hantering bli beroende också av den vikt man tillmäter ett aktuellt brytningsprojekt.

Vad civilutskottet då anförde utgör motiv till bestämmelserna i NRL om mineralbrytning m. m. inom områdena. "Mycket starka samhällsintressen" innebär t. ex. för landet starka näringspolitiska och sysselsättningspolitiska skäl eller försörjningsberedskapsskäl.

Vad åter rör andra ingrepp än mineralbrytning i de obrutna fjällområdena bör erinras om att enligt NRL bebyggelse och anläggningar får komma till stånd endast om det behövs för rennärings-, den vetenskapliga forskningen eller det rörliga friluftslivet. Så får t. ex. anläggningar för det rörliga friluftslivet i princip endast byggas i form av enkla övernattningsstugor och raststugor. Beträffande skogsbruket i områdena skall detta bedrivas så att områdenas karaktär inte påverkas. Bostadsutskottet anförde år 1986 (BoU 1986/87:3 s. 29) att det med stöd av reglerna i skogsvårdslagen, naturvårdslagen och NRL finns goda möjligheter att göra de avvägningar som rimligen kan erfordras till skydd för fjällområdena. Jordbruksutskottet har åren 1984 och 1985 behandlat frågan om skogsbruket i de fjällnära skogarna och därvid betonat nödvändigheten av att stor återhållsamhet iaktas med skogsbruket i de fjällnära områdena. Riksdagen har som sin mening givit regeringen detta till känna.

Som framgår av den nu lämnade redovisningen har riksdagen, bl. a. inom ramen för NRL och skogsvårdslagen, tagit beslut i avsikt att ge de obrutna fjällområdena ett berättigat skydd mot exploatering dock med beaktande av att det i vissa speciella situationer kan finnas skäl medge att vissa ingrepp i områdena får göras.

Bostadsutskottet finner sammantaget att de principer avseende de obrutna fjällområdena som riksdagen ställt sig bakom bl. a. åren 1977 och 1986 är väl ägnade att ligga till grund för avvägningen mellan de olika anspråk som kan komma att riktas mot områdena. Någon ändring av dessa principer finner bostadsutskottet nu inte anledning förorda. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 4.

Vad rör den i motion Bo502 (s) aktualiserade frågan om *prospektering inom de obrutna fjällområdena* vill utskottet instämma med motionärerna om att prospektering kan bedrivas inom huvuddelen av fjällområdena. Huruvida en lyckosam prospektering kommer att leda till att mineralutvinning inom områdena kommer till stånd får bedömas bl. a. enligt NRL och i den ordning som utskottet redovisat ovan. Som framgått ovan är det möjligt att i särskilda fall bedriva gruvnäring inom områdena. Regeringen har möjligheter att enligt NRL (4 kap. 4 §) ge tillstånd till mineralbrytning.

I proposition 1985/86:3 (s. 103) anfördes att om prospekteringsverksam-

het visar att det finns fyndigheter som är av stort samhällsintresse att bryta en utvinning bör komma till stånd utan att först en lagändring görs. Utskottet har ovan redovisat sin syn på hur avvägningen mellan bevarandebidraget och exploateringsbidraget bör ske. Denna avvägning som lades fast 1977 konfirmerades av riksdagen i november 1986. Dessa beslut bör inte nu ändras. Inom ramen för NRL kan berättigad hänsyn tas till skilda intressen inom de obrutna fjällområdena; också till de aspekter som tagits upp i motion Bo502 (s). Motionen avstyrks med hänvisning till vad ovan anförts.

Miljö- och bebyggelseplan för Skåne

I motion Bo523 (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär initiativ syftande till en samlad miljö- och bebyggelseplan för Skåne med de mål som anges i motionen. Motionären anför att Skånes natur- och kulturgeografiska situation skiljer sig från det övriga landets. Bl. a. har trycket från industri, bebyggelse och bilism varit hårdare i Skåne än någon annanstans i Sverige. För landskapet behövs, enligt motionären, dels en samordnad styrning av den framtida bebyggelsen, och av trafik- och miljöpolitiken, dels radikala trender på alla grundläggande områden. Staten bör ta initiativ till en samverkan i samhällsplaneringen i hela Skåne – en samverkan med kommunal förankring och inte bara i nu rådande administrativa strukturer utan även via folkrörelse och andra fristående organisationer.

Motionären anför att det främst ankommer på civil- och miljödepartementen att initiera en diskussion om Skånes framtid; en diskussion som enligt hans uppfattning via länsstyrelser och folkrörelser bör föras vidare med målet att åstadkomma en övergripande fysisk och ekonomisk plan för Skåne.

Enligt utskottets mening ankommer det främst på kommunerna och länsstyrelserna att ta de initiativ motionären efterlyser. En sådan uppfattning ligger väl i linje med den ordning som under lång tid väglett besluten om hur den fysiska planeringen bör bedrivas. Riksdagen har vid skilda tillfällen och senast i november 1986 i beslutet om en PBL tagit ställning för en planering i decentraliserade former.

Det finns sålunda skäl anta att den fysiska och ekonomiska planeringen beträffande Skåne bäst gagnas av att initiativet beträffande denna planering utgår från länsstyrelserna och kommunerna i landskapet. Om statliga övergripande insatser mot förmodan skulle visa sig erforderliga utgår utskottet från att sådana vidtas utan riksdagens begäran därom.

Med hänvisning till vad nu anförts avstyrker utskottet motion Bo523 (vpk). Ett riksdagens initiativ enligt motionärens förslag skulle inte tjäna något reellt syfte.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *vattenkraftens roll i energibalansen* att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo517 yrkande 5.
2. beträffande *inriktningen av vattenkraftsutbyggnaden* att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo501 såvitt nu är i fråga.

3. beträffande *skyddet för de fyra huvudälvarna*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo501 såvitt nu är i fråga.
4. beträffande *förklaring av de fyra huvudälvarna m.fl. som nationalälvar*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Bo517 yrkande 7 och 1986/87:Bo524.
5. beträffande *Voxnan*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Bo506, 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkande 1 de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga.
6. beträffande *Hårkan, Ammerån och Edänge*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkande 1 båda yrkandena såvitt nu är i fråga.
7. beträffande *Emån, Jaurekaska, Gide älv, Meåforsen och Klippen*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Bo517 yrkande 6, 1986/87:Bo521 yrkandena 1 och 2 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga.
8. beträffande *Västerdalälven m.fl. projekt*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo521 yrkande 2 såvitt nu är i fråga.
9. beträffande *Råneälven*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo512.
10. beträffande *Strängsforsen*
att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Bo513, 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkande 1, de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga.
 - a) antar en ändring i 3 kap. 6 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m. m. av innebörden att i nämnda lagrum beträffande Klarälven ordet "Kärrbackstrand" utbyts mot ordet "Höljes",
 - b) beslutar att den under a) föreslagna ändringen träder i kraft den 1 juli 1987.
11. beträffande *exploatering inom de obruna fjällområdena*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo517 yrkande 4.
12. beträffande *prospektering inom de obruna fjällområdena*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo502.
13. beträffande *miljö- och bebyggelseplan för Skåne*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Bo523.

Stockholm den 24 mars 1987

På bostadsutskottets vägnar

Agne Hansson

Närvarande: Agne Hansson (c), Oskar Lindkvist (s), Maj-Lis Landberg (s), Rolf Dahlberg (m), Magnus Persson (s), Erling Bager (fp), Per Olof Håkansson (s), Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Margareta Palmqvist (s), Rune Evensson (s), Birgitta Hambræus (c), Tore Claeson (vpk), Margareta Gard (m) och Ingrid Hasselström Nyvall (fp).

1. Vattenkraftens roll i energibalansen (mom. 1)

Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall (båda fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 3 börjar "Vid behandling" och på s. 4 slutar "avstyrks sålunda" bort lyda:

Riksdagens majoritet har slagit fast att vattenkraftens roll i energibalansen skall vara av den omfattningen att det är möjligt att uppnå en vattenkraftsproduktion om 66 TWh/år år 1990. Riksdagen bör enligt utskottets mening och i enlighet med förslaget i folkpartiets partimotion uttala att denna utbyggnadsnivå skall utgöra den slutliga nivån för vår vattenkraftsproduktion. Den epok med vattenkraftsutbyggnad som vi tidigare haft är i huvudsak avslutad. Vad det nu gäller är främst att genom ombyggnader och effektiviseringar nå nivån 66 TWh/år.

Riksdagen bör sålunda genom ett bifall till folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna vad nu anförts om vattenkraftens roll i energibalansen.

dels utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *vattenkraftens roll i energibalansen* att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Bo517 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Förklaring av de fyra huvudälvarna m. fl. som nationalälvar (mom. 4)

Agne Hansson (c), Erling Bager (fp), Birgitta Hambræus (c) och Ingrid Hasselström Nyvall (fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande som på s. 4 börjar "Vad härefter" och på s. 5 slutar "motion Bo524 (c)" bort lyda:

Även om bl. a. de fyra huvudälvarna undantagits från utbyggnad genom att de intagits i NRL finns anledning att förorda att ytterligare åtgärder vidtas för att skydda inte bara huvudälvarna som sådana utan även miljön i deras närhet. För att ett sådant mera omfattande skydd skall bli möjligt att förverkliga finns anledning för riksdagen att tillstyrka vad i folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 7 och motion Bo524 (c) föreslagits om att det bör utredas vilka åtgärder som kan vidtas för att göra det möjligt att avsätta huvudälvarna som nationalälvar. Ett riksdagens tillkännagivande i frågan till regeringen bör därför göras.

dels utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *förklaring av de fyra huvudälvarna m. fl. som nationalälvar* att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Bo517 yrkande 7 och 1986/87:Bo524 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Voxnan (mom. 5)

BoU 1986/87:9

Erling Bager (fp), Tore Claeson (vpk) och Ingrid Hasselström Nyvall (fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 5 som börjar "Samtliga de" och slutar "berett förorda" bort lyda:

I reservationer (fp) och (vpk) till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:3 om en NRL anfördes att i Voxnan inte bara Hylströmmen utan även en längre del av älven nämligen "Voxnan uppströms Edsbyn" borde undantas från utbyggnad. Utskottet som hänvisar till vad i dessa reservationer förordats anser att NRL bör ändras i enlighet med vad nu föreslagits, något som i sin tur innebär en anslutning till folkpartiets partimotion Bo517, till vänsterpartiet kommunisternas partimotion Bo521 och i huvudsak också till motion Bo506 (fp). Det har sålunda visat sig allmäna nödvändigt att undanta inte bara Hylströmmen. Avgränsningen bör göras enligt motionärernas förslag.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande Voxnan

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Bo506, 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkande 1 de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga

a) antar en ändring i 3 kap. 6 § första stycket i lagen om hushållning med naturresurser m. m. beträffande Ljusnan av innebörd att orden "Hylströmmen i Voxnan" utbyts mot orden "Voxnan uppströms Edsbyn",

b) beslutar att den under a) föreslagna ändringen träder i kraft den 1 juli 1987,

4. Hårkan, Ammerån och Edänge (mom. 6)

Agne Hansson (c), Erling Bager (fp), Birgitta Hambræus (c), Tore Claeson (vpk) och Ingrid Hasselström Nyvall (fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 6 som börjar "Vad beträffar" och slutar "i fråga" bort lyda:

I reservationer (fp), (c) och (vpk) till betänkandet BoU 1986/87:3 har utförligt motiverats skälen till varför Hårkan och Ammerån i Indalsälven och Edänge i Mellanljusnan bör ingå i NRL. I dessa reservationer anfördes bl. a. följande om

a) Hårkan

I reservationer (c, fp, vpk) till bostadsutskottets betänkanden BoU 1983/84:30 och BoU 1984/85:25 har redovisats motiv för att undanta Hårkan från utbyggnad. Bl. a. redovisades att en massiv lokal och regional opinion motsatte sig att projektet tillfördes planen. Sämna uppfattning redovisades av tunga centrala myndigheter, politiska organisationer och Alvräddarnas samorganisation. Skäl för att inte bygga ut älvsträckan är bl. a. dess läge nära

Östersund, dess tillgänglighet och dess betydelse för fiske och kulturminnesvård.

Utskottet delar vad ovan anförts. I avsikt att undanta Hårkan från utbyggnad bör i 3 kap. 6 § beträffande Indalsälven ordet "Hotagen" bytas ut mot ordet "Högfors".

Vad nu förordats innebär en anslutning till partimotionerna från folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna såvitt nu är i fråga.

b) Ammerån

I reservation 4 (c), (fp) och (vpk) till betänkandet BoU 1983/84:30 erinrades om att projektet avstyrktes bl. a. av fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, riksantikvarieämbetet, kammarkollegiet och Älvräddarnas samorganisation. Ammerån, som i dag är helt outbyggd har bedömts vara en av de mest skyddsvärda älvsträckorna i hela landet. Ragunda kommun har framhållit vikten av att ytterligare utredningar görs om projektet. Vattenkraftberedningen konstaterade år 1983 att projektet medförde konflikter med motstående intressen. Ammerån är landets kalkrikaste älv och det vattendrag som längst kan motstå försurningen.

Utskottet delar vad remissinstanserna och vattenkraftberedningen anför om att projektet är i högsta grad skyddsvärt. Den uppfattningen som i skilda sammanhang förts fram och som går ut på att överledningen är en förutsättning för om- och tillbyggnad av kraftstationerna Krångede-Gammalänge, Hammarforsen, Svarthålsforsen och Stadsforsen i Indalsälven nedströms Gesunden har tidigare tillbakavisats. Att effektiviseringarna kan ske och kommer att ske även om Ammeråns överledning inte genomförs anfördes i den ovannämnda reservationen. Där anfördes att moderniseringen av Svarthålsforsen pågår. Det kan nu tilläggas att i propositionen anges att vattenfallsverket fått tillstånd enligt VL till ombyggnad m. m. av Stadsforsen 4. Det nu anförda visar att vad som anfördes i reservationen i denna del har besannats. Liknande synpunkter förs fram i den nu aktuella motionen 2868 (vpk). I sammanhanget kan erinras om att sysselsättningseffekten av om- och tillbyggnaderna i vattenkraftsplanen har beräknats vara ca tio gånger större än vid överledningen.

Utskottet konstaterar att delvis nya förutsättningar beträffande överledningen föreligger och att därmed ytterligare motiv finns att föra Ammeråns överledning ur planen. Det kan inte heller med hänvisning till behovet av energi anses motiverat att överledningen ligger kvar i planen. Behovet av energi minskar nämligen. Tidigare beräknades behovet av energi öka. Vidare råder en stor osäkerhet om den minimitappning som måste bli följden om inte helt oersättliga miljö- och naturvärden skall gå till spillo. Det bör också erinras om att kraftbolagen redan förfogar över 96 % av vattendragen i Ragunda kommun.

Slutligen bör erinras om att en delvis ny syn på rekreationspolitiken föreligger, något som får stor betydelse inte minst beträffande Jämtlands län där turismen redan nu är den största näringsgrenen. Denna nya syn på turism och rekreation är ytterligare ett motiv att undanta överledningen.

Kommunfullmäktige i Ragunda kommun har vid sammanträde den 13 maj 1986 enhälligt beslutat säga nej till överledning.

Vidare bör erinras om att vissa effektiviseringar av kraftverken i Gesunden gjorts; detta trots att någon överledning alltså inte kommit till stånd.

Redan tidigare fanns starka skäl för uppfattningen att överledning inte

skulle förverkligas. Under det senaste året har motiven att inte genomföra överledningen som nyss anförts vunnit i styrka.

Utskottet delar uppfattningen i partimotionerna från folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna om att 3 kap. 6 § första stycket såvitt nu är i fråga utformas så att överledningen inte kommer att kunna genomföras. I syfte att utforma lagtexten i enlighet härmed bör beträffande Indalsälven orden "uppströms Överammer" utgå ur lagen.

c) Edänge

I maj 1985 behandlade utskottet i betänkandet BoU 1984/85:25 regeringens förslag i proposition 1984/85:120 om komplettering av planen för utbyggnad av vattenkraft. Regeringen föreslog då att Edänge i Ljusnan inte skulle föras till planen utan även fortsättningsvis omfattas av det skydd mot utbyggnad som FRP-riktlinjerna innebär. Utskottsmajoriteten (s, m) föreslog emellertid att riktlinjerna skulle ändras så att projektet kunde prövas enligt vattenlagen. I en reservation (c, fp, vpk) mot utskottsmajoritetens förslag anfördes följande.

Som framgår av utskottets betänkande avstyrks projektet Edänge av många av de remissinstanser som yttrat sig över promemorian (Ds I 1984:26) Komplettering av planen för vattenkraftsutbyggnad. Dessa remissinstanser är bl. a. den berörda kommunen, Ljusdal, samt fiskeristyrelsen, naturvårdsverket, planverket, kammarkollegiet, Vetenskapsakademien, Svenska naturskyddsföreningen, Gävleborgs naturvårdsförbund, Älvräddarnas samorganisation, Bollnäs kommun, Sportfiskarna, Rädda Ljusnan, Uppsalagrupperna Rädda Ljusnan, LRF i Järvsö, Ljusdals miljövårdsförening, Flugfiskarna i Gävle, Gävleborgs botaniska sällskap, flera privatpersoner samt vpk, fp, kds och Rädda Ljusdalsbygden i Ljusdal. För en utbyggnad talar endast AB Hälsingekraft, Byggnadsavdelning 27 och Svenska kraftverksföreningen. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att en utbyggnad av Edänge bör komma i fråga före en utbyggnad av Galvån och Voxnan, men efter en utbyggnad av Ängraån.

Som framgår av det ovan redovisade har en massiv remissopinion tagit ställning mot en utbyggnad. Nedan redovisas vissa av motiven för ett sådant ställningstagande.

Den aktuella älvsträckan har ett så högt bevarandevärde att den omfattas av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Därmed är det inte möjligt att bygga Edänge kraftverk. Projektet har tidigare prövats enligt vattenlagen. Ett genomförande av projektet strider därför mot allmänna planeringssynpunkter. Det är sålunda otillåtet enligt vattenlagen. Det avslogs därför av den dåvarande regeringen år 1979.

Edängeområdet har en natur av riksintresse. Naturvårdsverket har framhållit att ett för landet representativt men samtidigt unikt storälvslandskap stymas om området exploateras. Området är också av intresse för kulturminnesvärden och för det rörliga friluftslivet. Ljusdals kommunfullmäktige har flera gånger beslutat uttala att Mellanljusnan även fortsättningsvis bör ingå i den fysiska riksplaneringen och därmed undantas från utbyggnad.

Utskottet delar vad i den ovan refererade reservationen anförts. Edänge bör ingå i NRL. Detta innebär att i 3 kap. 6 § andra stycket beträffande Ljusnan ordet "Malmröströmmen" utbyts mot ordet "Arbråsjöarna". Därmed

tillgodoses vad i folkpartiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner föreslagits.

BoU 1986/87:9

dels utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *Hårkan, Ammerån och Edänge*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkande 1 båda yrkandena såvitt nu är i fråga

a) antar en ändring i 3 kap. 6 § i lagen om hushållning med naturresurser av innebörden avseende Indalsälven att ordet "Hota-gen" ersätts med ordet "Högfors" och att orden "uppströms Överammer" utgår ur lagtexten och avseende Ljusnan att ordet "Malmyrströmmen" utbyts mot ordet "Arbråsjöarna",

b) beslutar att den under a) föreslagna ändringen träder i kraft den 1 juli 1987.

5. Emån, Jaurekaska, Gide älv, Meåforsen och Klippen (mom. 7)

Erling Bager (fp), Tore Claeson (vpk) och Ingrid Hasselström Nyvall (fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 6 som börjar "Utskottets ställningstagande" och slutar "vänsterpartiet kommunisterna" bort lyda:

Utskottet delar uppfattningen i folkpartiets och i vänsterpartiet kommunisternas partimotioner om att Emån, Gide älv uppströms Björnfallet, Meåforsen, Klippen samt Jaurekaska skall omfattas av NRL. I reservationer till betänkandena BoU 1983/84:30, BoU 1984/85:25 och BoU 1986/87:3 har dessa ställningstaganden motiverats. Utskottet, som hänvisar till vad där anförts, föreslår att riksdagen med anledning av partimotionerna som sin mening ger regeringen till känna att den skyndsamt bör återkomma med förslag till riksdagen där de nu nämnda vattenområdena och älvsträckorna ingår i NRL.

dels utskottet under 7 bort hemställa

7. beträffande *Emån, Jaurekaska, Gide älv, Meåforsen och Klippen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkandena 1 och 2 samtliga motionsyrkanden såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Västerdalälven m. fl. projekt (mom. 8)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 6 som börjar "Även dessa" och slutar "i fråga" bort lyda:

Utskottet delar uppfattningen i vänsterpartiet kommunisternas partimotion Bo521 om att NRL bör kompletteras i avsikt att bevara vissa älvsträckor utöver vad som förordats ovan. Lagen bör därför kompletteras så att även

följande älvsträckor skyddas, nämligen Västerdalälven uppströms Hummelforsen, Österdalälven mellan Väsa och Åsen, Klarälven sträckan Femtån–Vårån, Hinnsjöån, Manglidsälven, Sörkvarnsforsen i Kolbäcksån och Härjeån uppströms Lillhärdal.

Utskottet föreslår att riksdagen hos regeringen begär förslag till komplettering av NRL i enlighet med vad motionärerna förordat.

dels utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande *Västerdalälven m. fl. projekt*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Bo521 yrkande 2 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Råneälven (mom. 9)

Oskar Lindkvist, Maj-Lis Landberg, Magnus Persson, Per Olof Håkansson, Lennart Nilsson, Margareta Palmqvist och Rune Evensson (alla s) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 7 som börjar "I den" och slutar "Motionen avstyrks" bort lyda:

I betänkandet BoU 1986/87:3 (s. 39–40) behandlades med anledning bl. a. av vissa motioner frågan om huruvida Råneälven skulle ingå i NRL. Utskottet anförde bl. a. följande:

I vattenkraftberedningens förslag ingick tre projekt i Råneälven nämligen Randaträsk–Mårdselet, Korpforsen och Lassbyforsen om tillsammans ca 250 GWh/år. I proposition 1983/84:160 om fortsatt vattenkraftsutbyggnad anfördes att om projektén Muorka, Livas–Skaitefors och Gärdforsen tillfördes vattenkraftsplänen skulle Råneälven sammanlagt kunna bidra med ca 315 GWh/år.

I propositionen erinrades om att Rörån–Livasälven omfattades av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Denna älvsträcka föreslås skyddas enligt 3 kap. 6 § NRL. Utskottet tillstyrker regeringsförslaget i denna del.

Beträffande Råneälven i övrigt förordades i den ovannämnda propositionen att projekten Muorka, Randaträsk–Mårdselet, Korpforsen och Lassbyforsen skulle ingå i planen. Riksdagen beslöt efter förslag av bostadsutskottet att projekten skulle ingå i planen.

I remissvar på vattenkraftberedningens förslag tillstyrkte Bodens kommun och Gällivare kommun en utbyggnad av älven medan Samernas riksförbund avstyrkte. Sedermera har i skrivelse till utskottet bl. a. Sportfiskarna, Svenska naturskyddsföreningen och Aktionsgruppen mot Råneälvens exploatering (Amore) avstyrkt att en utbyggnad kommer till stånd. Rånedalens LFR-förening, SAP i Niemisel och Luleå arbetarekommun har i en skrivelse förordat att älven byggs ut så skonsamt som möjligt.

Enligt statens vattenfallsverks projektering innebär Muorkaregleringen att ett årsmagasin om ca 170 miljoner m³ skapas i Muorka och att kraftstationer byggs i Muorka, Parkoforsen, Båthusforsen, Mårdsel, Korpforsen och Lassbyforsen. Den sammanlagda sysselsättningseffekten har beräknats till ca 1 400 årsverken. Ansökan om utbyggnad av Mårdsel kraftstation ingavs till vattendomstolen i maj månad 1986. Detta projekt kommer att ge ca 150 arbetstillfällen under den planerade utbyggnadstiden tre år. Stationen beräknas kunna tas i bruk tidigast under år 1991.

Såväl 1984 som 1985 hade bostadsutskottet att behandla frågan om Råneälven skulle ingå i vattenkraftsplanen. En stor majoritet inom utskottet (s, m, fp, c) har förordat att bl. a. Råneälven borde ingå mot bakgrund av att planen borde ges den av utskottet förordade omfattningen om ca 3,8 terawattimmar och att det därför inte ansågs lämpligt att låta vissa projekt bl. a. Råneälven utgå ur planen. Utskottet finner inte tillräckliga skäl föreligga att föreslå för riksdagen att älven omfattas av skyddet enligt 3 kap. 6 § NRL.

Utskottet vidhåller sitt ställningstagande från november 1986. Det finns därför goda skäl för riksdagen att ställa sig bakom förslaget i motion Bo512 (s) om att i Råneälven endast sträckan Rörån–Livasälven skall ingå i NRL. I övrigt bör Råneälven ingå i vattenkraftsplanen. Utskottet föreslår därför att riksdagen antar en ändring i 3 kap. 6 § NRL så en prövning enligt VL blir möjlig.

dels utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande *Råneälven*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Bo512

a) antar en ändring i 3 kap. 6 § i lagen om hushållning med naturresurser av innebörden att avseende Råneälven lagtexten ges följande lydelse "I Råneälven Rörån–Livasälven",

b) beslutar att den under a) föreslagna ändringen träder i kraft den 1 juli 1987,

8. Strängsforsen (mom. 10)

Rolf Dahlberg, Knut Billing och Margareta Gard (alla m) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 8 som börjar "Av den" och slutar "fråga tillgodosetts" bort lyda:

Som framgått ovan har riksdagen vid cirka tio tillfällen tidigare uttalat sig för att Strängsforsen bör kunna prövas enligt vattenlagen (VL).

Det finns inte skäl för riksdagen att nu ändra sitt ställningstagande beträffande Strängsforsen. Förutom vad tidigare anförts i frågan har utskottet genom fallrättsägaren Uddeholm Kraft AB fått uppgifter om att bolaget planerar ett nytt alternativ för utbyggnad av älvsträckan. Det nya alternativet anges innebära mindre miljöpåverkan genom att överdämningen blir mindre. Bättre förutsättningar kommer också att finnas att bevara och utveckla fisket. Det nya alternativet medför också att betydande forssträckor bevaras orörda. Hela den s. k. forsacken bevaras i det nya alternativet.

Strängsforsen utgör ett av landets bästa utbyggnadsalternativ. Det finns, bl. a. mot bakgrund av det nu anförda, inte tillräcklig anledning föreslå att älvsträckan skall ingå i NRL. Det finns däremot goda motiv för uppfattningen att Strängsforsen skall kunna prövas enligt VL. Med det nu anförda avstyrker utskottet partimotionerna från folkpartiet och vänsterpartiet, kommunisterna samt motion Bo513 (s). NRL bör sålunda inte ändras.

dels utskottet under 10 bort hemställa

10. beträffande *Strängsforsen*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Bo513, 1986/87:Bo517 yrkande 6 och 1986/87:Bo521 yrkande 1 de båda sistnämnda såvitt nu är i fråga,

9. Exploatering inom de obrutna fjällområdena (mom. 11)

Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall (båda fp) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 10 som börjar "Bostadsutskottet finner" och slutar "Bo517 yrkande 4" bort lyda:

I en reservation (fp) till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:3 anfördes att en NRL bör utformas så att skyddet mot mineralbrytning i de obrutna fjällområdena blir effektivt. Tyvärr måste konstateras att den av riksdagen i november 1986 antagna NRL har brister i detta avseende. Som anförs i folkpartiets partimotion Jo803 och som framgått av utskottets betänkande medger NRL att mineralutvinning kan ske inom de obrutna fjällområdena. Detta är i allra högsta grad otillfredsställande. Det är nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mera varaktigt skydd mot mineralutvinning.

3 kap. 1 § sista meningen i NRL lyder: "Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 2 kap. 7 § andra stycket."

Med hänvisning till den nu refererade paragrafen blir det möjligt att tillåta sådana ingrepp i de obrutna fjällområdena att vissa oersättliga värden som där finns kommer att urholkas eller helt försvinna. Att så sker kan inte accepteras. NRL bör ändras i avsikt att ge de obrutna fjällområdena ett fullgott skydd. Riksdagen bör med anledning av folkpartiets partimotion Bo517 yrkande 4 hos regeringen begära ändring i NRL i nu berört avseende. Detta bör ges regeringen till känna.

dels utskottet under 11 bort hemställa

11. beträffande *exploatering inom de obrutna fjällområdena*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Bo517 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

10. Miljö- och bebyggelseplan för Skåne (mom. 13)

Tore Claeson (vpk) anser att

dels den del av utskottets betänkande på s. 11 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "reellt syfte" bort lyda:

I motionen anfördes att den splittrade och oenhetliga planeringen avseende Skåne måste bringas samman till en begriplig och meningsfull helhet. Ett överordnat statligt planeringsansvar behövs. De kommunala särintressena måste förmås att höja sig till en nivå där planeringsfrågorna bedöms utifrån hela landskapets långsiktiga behov.

Staten bör därför ta initiativ till en samverkan av samhällsplaneringen i hela Skåne med den utformning och inriktning som beskrivs i motionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottet under 13 bort hemställa

13. beträffande *miljö- och bebyggelseplan för Skåne*
att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Bo523 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Bevarande av huvudälvarna m. m.

Rolf Dalberg, Knut Billing och Margareta Gard (alla m) anför:

I en reservation (m) till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:1 föreslogs att riksdagen inte skulle anta ett förslag till en ny plan- och bygglag (PBL). Lagen om hushållning med naturresurser m. m. (NRL) förutsatte att PBL antogs. Mot bakgrund av ställningstagandet till PBL yrkades i en reservation (m) till bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:3 att inte heller NRL skulle antas. I reservationen anfördes att dagens byggnadslagsstiftning tillsammans med riktlinjerna inom den fysiska riksplaneringen (FRP) ger ett fullgott skydd åt bevarandeintressena.

Riksdagen har emellertid i november 1986 beslutat anta en PBL och en NRL. I detta läge är det inte längre meningsfullt att driva uppfattningen att de berättigade skyddsintressena skall ges skydd genom FRP-riktlinjerna.

Mot denna bakgrund har vi avstått från att yrka bifall till moderata samlingspartiets partimotion Bo501 om att de fyra huvudälvarna skall bevaras och om den prövningsordning som bör gälla vid beslut om vattenkraftsutbyggnad.

